

ІІІ. ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА Г. Г. ВАЩЕНКА У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ХХІ СТОЛІТТЯ (ПРИСВЯЧЕНО 140-РІЧЧЮ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПЕДАГОГА)

Леся Петренко

ПОГЛЯДИ Г. ВАЩЕНКА НА СИСТЕМУ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

З часу проголошення незалежності України потужною хвилею повертаються у наукову когорту педагогів величні постаті, такі як: С. Русова, О. Барвінський, С. Сірополко, Я. Чепіга та багато інших. Серед них постать Григорія Ващенко – одного із визначальних засновників української педагогіки. Питання ролі і місця Г. Ващенко у розвитку української педагогічної думки знайшли відображення в наукових розробках істориків педагогіки – О. Вишневського, М. Стельмаховича, О. Сухомлинської, науково-педагогічний доробок ґрунтовно досліджували А. Бойко, Н. Дем'яненко, І. Зайченко, О. Коваль, В. Моргун, А. Погрібний, Г. Хіллїг, питанням основних завдань освіти і виховання присвятили свої наукові праці Г. Бугайченко, С. Головчук, О. Гук та інші.

Метою публікації є аналіз поглядів Г. Ващенко на систему освіти і виховання української молоді з позицій сучасної педагогічної думки.

Як палкий патріот, щирий вболівальник за майбутню долю України, талановитий педагог викладає свої думки в багатопланових, різноаспектних наукових працях, публікаціях. На противагу існуючій системі освіти, педагог розробив проект системи освіти в незалежній Україні. Він наголошує, що система освіти і виховання повинна відповідати соціально-політичному ладу держави, притаманній народу психології та його національним традиціям [6, с. 5].

Свої думки він виклав у праці «Проект системи освіти в самостійній Україні», яка є прогностично значущою, оскільки в ній чітко простежується європейська спрямованість, з якою пов'язує своє майбутнє Україна. Педагог дає слушні поради щодо розбудови власної системи освіти. Г. Ващенко зазначає, що під системою освіти слід розуміти мережу освітньо-виховних закладів, що існують у певній державі, починаючи від дитячого садка і кінчаючи університетом, високими технічними школами та академією наук [6].

У створенні майбутнього суспільного ладу він велику роль відводить школі і вбачає її основне завдання – виховувати суспільних діячів майбутнього. Педагог вважає, що «в основу виховання, як і в основу суспільного життя майбутнього треба покласти ідею свободи» [5, с. 405]. Значну частину наукових праць Г. Ващенко присвятив розробці концепції національного виховання. Він вважав, що виховання має національну спрямованість і покликане враховувати знання національної психології, тобто зберігати в національній свідомості народу його традиції, мову, релігію, звичаї, здобутки матеріальної і духовної культури, досягнення в галузі мистецтва і науки [7]. Він закликає у виховній роботі орієнтуватися як на національні традиції, так на психічні і природні особливості українців, використовуючи при цьому набутий людством досвід. Педагог обґрунтовує необхідність врахування психологічних аспектів, які так чи інакше впливають на формування людської особистості, тобто, педагогіка міцно пов'язана з психологією. Він зазначає, «Щоб виховати молодь, треба добре знати закони, яким підлягає надзвичайно складне й різноманітне психічне життя людини, але крім того, треба вміти розбиратись в індивідуальних властивостях молодої людини зокрема» [1, с. 6]. Про необхідність врахування психологічних властивостей нашого народу при розв'язанні питання про цілі виховання сучасної молоді вказує педагог і в праці «Виховний ідеал»: «... ми мусимо рахуватись не лише з нашими традиціями, а з тими завданнями, що ставить перед нами сучасне і майбутнє, а також прийняти до уваги психічні властивості нашого народу, як позитивні, так і негативні. Перші треба розвивати, а другі усувати або принаймі ослаблювати» [4, с. 162]. Поєднання психологічного напрямку дослідження з педагогічними завданнями вирішення проблем виховання молоді підкреслює фундаментальний характер його праць.

У системі національного виховання видатний педагог розвиває освітньо-виховні погляди на сутність родинного виховання. У вихованні дітей шкільного віку головну роль повинна відігравати школа. Але без міцного зв'язку з родиною функціонування системи виховання неможливе. Г. Ващенко зазначає, що «Школа і родина мусять діяти в одному напрямку. Школа мусить виховувати в дітей пошану до батьків і старших, а батьки мусять знати, чого навчаються діти в школі...» [6, с. 45].

До освітньо-виховної системи професор Г. Ващенко включав молодіжні організації як фактор підсилення виховного впливу на молодь. Він зазначає, що активна співпраця молоді виховує дух товарищескості, солідарності, дисциплінованості, взаєморозуміння, розвиває в молоді ініціативу, сміливість, рішучість, винахідливість, творчий підхід до розв'язання тих чи інших проблем. Такі організації повинні існувати при кожній школі під керівництвом досвідчених педагогів, які б сприяли вихованню в молоді любові до батьківщини, підтримували її прагнення до боротьби за незалежність. Педагог закликає українців «дбати про те, щоб зберегти здорову національну пам'ять, це означає, що вони мусять знати своє минуле таким, яким воно було в дійсності» [7, с. 8].

Професор Г. Ващенко був впевнений, що трагічна доля українського народу, який неодноразово протягом століть програвав битву за свою незалежність, не зупинить прагнення волелюбного народу до свободи, до перемоги. Він зазначає, що потрібно зосередитися і врахувати помилки минулого. Головна з них: «... недостатня любов до Батьківщини або повна відсутність її у керівників і частини населення та керування в діяльності мотивами егоїзму» [3, с. 5]. Для того, щоб у майбутньому не допустити повторення помилок педагог аналізує пройдений українцями шлях і робить висновок, що «без жертвенної любові до Батьківщини здобути державну незалежність не можливо і виховання у нашої молоді любові до України є одне з найважливіших завдань школи і суспільства» [3, с. 6].

Українська молодь повинна знати, пам'ятати уроки минулого й готуватись до боротьби за незалежність України, щоб навіки утримати її самостійність. «Найважливішою умовою для цього є національна єдність і солідарність... А можливість внутрішньої боротьби між самими українцями не є вигадка фантазії» [2, с. 96]. Це застереження є надзвичайно актуальним і в наш час.

Аналізуючи тоталітарні системи виховання, Г. Ващенко велике значення надає формуванню української системи виховання, для якої розвиток нації є визначальним чинником. Для існування нації необхідними умовами є спільне походження або спільність крові, спільність території, спільна мова, спільна культура й традиції і свідомість своєї окремішності [4]. Кожна нація має свої фізичні і психічні особливості, свої здібності, свою вдачу і її нормальний розвиток можливий тільки за умови створення незалежної держави, а коли вона поневолена, то повинна боротись за свою незалежність. Тому що розкрити свої творчі сили народ, який позбавлений національного обличчя, не може.

Підсумовуючи вищесказане, ми прийшли до висновку, що виховна система українського народу має свої національні, фізичні й психічні особливості, і має творити свій національний український виховний ідеал на засадах християнства й загальноєвропейської культури.

Список використаної літератури

1. Ващенко Г. Виховання волі і характеру. – Ч.1. Психологія волі і характеру / Г. Ващенко. – Лондон : Вид-во Спілки Української Молоді, 1952. – 256 с.
2. Ващенко Г. Виховання волі і характеру. – Ч.2. / Г. Ващенко. – Боффало-Мюнхен : Видавництво Спілки української молоді, 1957. – 270 с.
3. Ващенко Г. Виховання любові до Батьківщини / Г. Ващенко // Вибрані педагогічні твори / Г. Ващенко. – Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 1997. – С. 65–101.
4. Ващенко Г. Виховний ідеал : підруч. для педагогів, виховників, молоді і батьків / Г. Ващенко. – Полтава : Полтав. вісн., 1994. – 190 с. – (Твори ; т. 1)
5. Ващенко Г. Г. Загальні методи навчання / Г. Г. Ващенко // Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / упоряд. О. О. Любар ; за ред. В. Г. Кременя. – К., 2003. – С. 478–493.
6. Ващенко Г. Проект системи освіти в самостійній Україні / Г. Ващенко. – Мюнхен : Накладом Центрального комітету СУМ, 1957. – 48 с.
7. Ващенко Г. Хвороби в галузі національної пам'яті / Григорій Ващенко // [Твори] / Григорій Ващенко. – К., 2003. – [Т. 5] : Хвороби в галузі національної пам'яті. – С. 6–16.